

KAKSISUUNTAINEN KOTOUTUMINEN

– TAITEEN JA SOSIAALISEN KOHTAAMISIA

ENNI MIKKONEN

Lähtökohdat

Hankkeen tavoitteet kiteytyivät erityisesti nuorten syrjäytymistä ehkäisevien toimenpiteiden kehittämiseen sekä heidän sosiaalisen osallisuuden ja työelämävalmiuksien vahvistamiseen. Näitä tavoitteita lähestyttiin monimuotoisella taideperustaisella toiminnalla, josta vastasivat paikalliset taiteilijaseurat sekä Lapin yliopiston kuvataidekasvatuksen oppiaine. Hankkeessa toteutettiin myös sosiaalityön ja kuvataidekasvatuksen tutkimusta ja tiedon tuottamista. Tavoitteena oli luoda tieteiden välistä vuoropuhelua ja kehittää menetelmiä haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten parissa tehtävään työhön ja tutkimukseen. Toiminnan keskiössä ovat erityisesti olleet maahanmuuttajataustaiset nuoret ja päämääränä nuorten kaksisuuntainen kotoutuminen.

Hankkeen toiminta oli kontekstuaalista, kiinnittyen aikaan ja paikkaan; samalla se kuitenkin orientoitui tulevaisuuteen. Tulevaisuusorientaatio pohjautuu muun muassa sosiaalityön eettisiin periaatteisiin, jonka ytimessä ovat epäoikeudenmukaisten rakenteiden haastaminen ja haavoittuvaisessa asemassa olevien asioiden ajaminen (Cemlyn & Briskman 2003, 174). Taideperustaiset työpajat loivat kohtaamisen tiloja eri taustoista tuleville nuorille ja niiden tavoitteena oli ennakkoluulojen vähentäminen. Tilan luominen ja kohtaaminen ei kuitenkaan yksistään riitä, vaan ennakkoluulojen vähentämisessä nähtiin oleellisena yksilöllisen hyvinvoinnin edistäminen sekä yhteiskunnallisten rakenteiden tarkastelu. Hankkeen toimintojen ytimeen asettui näin sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen yksilöllisellä, yhteisöllisellä ja yhteiskunnallisella tasolla.

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistäminen on laaja tavoite, jota voi lähestyä eri suunnista (Dominelli, 2010). Esimerkiksi YK määrittelee sosiaalisen oikeudenmukaisuuden olevan ihmisten mahdollisuuksia saavuttaa täysi potentiaa-

linsa yhteiskunnassa (Suomen YK-liitto, 2018). Maahanmuuttajataustaiset nuoret voivat kohdata monenlaisia rakenteellisia esteitä ja sosiaaliin identiteetteihin ja määritelmiin, kuten etnisyyteen, kansalaisuuteen, kieleen, uskontoon, sukupuoleen sekä niiden risteymiin liittyviä hierarkioita, mikä vähentää heidän mahdollisuuksiaan täyden potentiaalinsa saavuttamisessa. Taidevaihe-hankkeen perustana on ollut tunnistaa noita esteitä ja pureutua niihin käytännön ja tutkimuksen tasolla.

Hankkeessa sosiaalista oikeudenmukaisuutta lähdettiin todentamaan kestävän kehityksen periaatteiden pohjalta. Kestävä kehitys edellyttää globaalia sosiaalista vastuullisuutta (Dominelli, 2010), jonka osana maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisen voidaan nähdä. Kulttuurisesti kestävä kehitys merkitsee luovuuden ja kulttuurisen moninaisuuden kunnioitusta sekä vuorovaikutuksen edistämistä eri kulttuurien sisällä ja välillä. Ekologinen kestävä kehitys huomioitiin hankkeen toimintatavoissa valitsemalla taidetoimintaan ympäristöystävällisiä menetelmiä ja materiaaleja.

Hankkeen arviointia sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kehityksessä

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden toteutumisen arviointi on haastavaa käsitteen laajuuden vuoksi. Hankkeen laajempia vaikutuksia on mahdollista arvioida vasta pidemmän ajan kuluttua. Toteutimme hankkeen toimintojen arvioinnin suhteessa kestävän kehityksen periaatteisiin, jotka edistävät sosiaalista oikeudenmukaisuutta. Noita periaatteita ovat osallisuus ja toimijuus, yhdenvertaisuus, turvallinen tila, luottamus, yhteisöllisyys sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen. Arviointi pohjautuu eettisesti sensitiiviselle tarkastelulle sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kehityksessä.

OSALLISUUS JA TOIMIJUUS

Työpajojen suunnittelu ja toiminta rakentuivat nuorten osallisuudelle ja toimijuudelle. Tätä vaalittiin muun muassa kuulemalla nuorten ajatuksia, toiveita ja huolia sekä antamalla tilaa ja aikaa heidän keskinäisten suhteiden muotoutumiselle. Osallistujälähtöisyys (Foster, 2012) merkitsi myös tiukan ohjeistuksen välttämistä. Nuoria ohjattiin kuitenkin yksilöllisten tarpeiden mukaan työpajojen toiminnoissa ja heitä tuettiin tunteiden ja heränneiden kysymysten käsittelyssä. Osa nuorista näyttäytyi rohkaisusta huolimatta melko passiivisina. Tämä saattoi johtua yhteisen kielen puuttumisesta, epävarmuudesta tai sosiaalisista esteistä, kuten toiseuden kokemuksesta. Toisaalta, kuten yksi kuvataidekasvatuksen opiskelija arvioi, kaikki osallisuuden kokemukset eivät näy ulospäin, vaan nuoret voivat kokea osallisuutta myös ollessaan vähemmän esillä tai aktiivisia. Vetäytyminen jostain toiminnasta voi olla valinta, joka osoittaa toimijuutta (Juvonen, 2015).

Havainnot korostavat, että osallisuuden ja toimijuuden rakentamisen kannalta on tärkeää jättää tilaa ja aikaa avoimille keskusteluille ja spontaanille reflektoinnille. Kysymyksiä herättävät tilanteet syntyvät usein ennalta-arvaamatta, jolloin ohjaajilla – taiteilijoilla ja tutkijoilla – on oltava resursseja ja keinoja pysähtyä ja arvioida toimintaa uudelleen. Taiteilijat korostivat sen tärkeyttä, että osallistujat saivat toteuttaa omannäköistä tapaansa toimia, mikä lisää osallisuuden ja toimijuuden kokemusta.

YHDENVERTAISUUS

Yhdenvertaisuus pohjautui osallistujien vastavuoroiseen kunnioittamiseen sekä erojen ja erilaisuuksien arvostukseen (Banks, 1995). Osallistujien sosiaalinen tausta, kuten kansallisuus, etnisyys, luokka ja sukupuoli tulivat esiin heidän keskinäisissä suhteissaan ja vaikuttivat vuorovaikutukseen. Työpajoissa pyrittiin tunnistamaan ja purkamaan sosiaalisten kategorioiden välillä olevia hierarkioita. Kielen ja kulttuurin tuottamat erot osallistujien välillä aiheuttivat lähinnä ajoittaista kommunikaation hitautta ja väärinymmärryksiä, mutta suuremmilta ristiriidoilta vältyttiin. Tämä voi osittain myös juontua siitä, että taidetyöpajoihin osallistuvat nuoret ovat lähtökohtaisesti avoimia kohtaamaan eri taustoista tulevia nuoria.

Yhdenvertaisuuden toteutumisessa nähtiin tärkeäksi tunnistaa erojen lisäksi samankaltaisuuDET. Nuoria rohkaistiin löytämään yhteisiä kiinnostuksen kohteita ja taitoja. Myös taiteilijoiden, opiskelijoiden ja tutkijoiden rooli nousi yhdenvertaisuuden suhteen keskeiseen asemaan. Asemansa puolesta esimerkiksi työpajoja ohjanneilla taiteilijoilla oli valtaa ja mahdollisuus määrittää osallistumisen muodot ja tavat, ja myös tutkijat ja opiskelijat omasivat tietoon ja asiantuntijuuteen liittyvää valtaa. Valta on kuitenkin suhteissa rakennettua eikä absoluuttista (Hokkanen, 2013), joten sitä pyrittiin jakamaan uudelleen vuorovaikutustilanteissa yhdenvertaisuuden toteutumiseksi. Taiteilijat ja tutkijat olivat myös oppijan roolissa, tiedostaen olevansa osa kaksisuuntaisen kotoutumisen prosessia. Jotta taidetoiminta edistää yhdenvertaisuutta, sen täytyy pohjautua osallistujien tarpeille ja kiinnostuksille sekä valtaasetelmien purkamiselle. Tämä osoittautui myös projektiin sitoutumisen kannalta tärkeäksi.

TURVALLINEN TILA

Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden kehityksessä on oleellista, että nuoret kokevat olonsa turvalliseksi toimiessaan ryhmässä tai yhteisössä. Lähtökohtana pidettiin sitä, että eri taustoista tulevat nuoret kokevat olevansa kunnioitettuja ja turvassa muun muassa rasismilta, syrjinnältä tai leimaavilta ennakkoluuloilta. Työpajoja järjestettiin sekä julkisissa että suljetuissa tiloissa, jotka luovat erilaiset puitteet esimerkiksi yksityisyyden suojan tai haavoittuvuuden kannalta. Suljetussa tilassa voitiin varmistaa, että nuoria tai heidän identiteettiään vahingoittava käytös jää ulkopuolelle ja he voivat turvallisesti ilmaista ajatuksiaan ja olla omia itseään. Julkisissa tiloissa työpajojen vastuhenkilöt puolestaan eivät voi etukäteen varmistaa, keitä paikalle ilmaantuu ja millaisilla motiiveilla. Tämä vaati ohjaajilta tilanteiden sosiaalisen dynamiikan analysointia ja turvallisen tilan luomista rakentamalla ryhmän sisäistä luottamusta ja yhteenkuuluvuutta. Ohjaajilla oli merkittävä vastuu puuttua epäkunnioittavaan käytökseen. Lisäksi avoimuus ja keskustelu prosessien edetessä olivat tärkeitä tekijöitä osallistujien turvallisuuden tunteen lisäämisessä.

LUOTTAMUS

Työpajoja ohjanneet taiteilijat arvioivat, että nuorten välille syntyi luottamusta ja heidän suhteensa syvenivät toiminnan edetessä. Koska luottamuksellisten suhteiden rakentamisessa yksi oleellinen tekijä on aika, toiminnan lyhytkestoisuus tuotti jossain määrin haasteita. Toisaalta aika ei ole ainoa luottamusta rakentava tekijä, vaan sitä vahvistivat myös keskinäinen kunnioitus ja avoimuus. Luottamusta osoitettiin ja rakennettiin toiminnassa ja keskusteluissa. Esimerkiksi eräs teatterityöpajaan osallistunut musliminainen osoitti luottamusta ryhmän muita naisia kohtaan riisumalla päähuivinsa työpajan aikana. Hän ikäänkuin paljasti itsestään jotain, mitä hän ei julkisella paikalla yleensä tee. Luottamusta lisäsi tässä tapauksessa kanssaosallistujien sukupuoli – kaikki teatterityöpajaan osallistujat ja ohjaajat olivat naisia – mutta myös tehdyt teatteriharjoitteet, joissa jokainen osallistuja paljasti oman haavoittuvaisuutensa. Keskinäinen luottamus syntyi näin vastavuoroisessa prosessissa (Törrönen ym., 2016).

YHTEISÖLLISYYS

Taideperustainen toiminta perustui nuorten, taiteilijoiden, opiskelijoiden ja tutkijoiden vuorovaikutukselle, jossa sekä kuunneltiin toisia että annettiin itsestä. Vastavuoroisessa toiminnassa syntyi parhaimmillaan tunne yhteisöllisyydestä ja kuulumisesta (Törrönen, 2016). Kuuluminen yhteisöön lisää merkityksellisyyden kokemusta ja kotoutumista. Vaikka yhteisen kielen puuttuminen aiheutti välillä haasteita vuorovaikutukselle, yhdessä tekeminen nousi keskeiseksi yhteishengen luojaksi. Yhteisöllisyyden tunnetta rakennettiin esimerkiksi katutaide-työpajassa yhteisen maalausten tekemisellä, jossa nuorten muodostamat parit jatkoivat vuorotellen teosta. Sitoutuminen yhteiseen päämäärään sekä läheisyyden osallistujien kesken lisäsivät yhteisöllisyyden kokemusta. Jo hetkellinen, taidetoiminnassa saavutettu yhteisöllisyyden kokemus voi rakentaa siltaa eri kulttuurista tulevien nuorten välille ja vahvistaa näin kaksisuuntaista kotoutumista.

YHTEISKUNNALLINEN VAIKUTTAMINEN

Yksi hankkeen lähtökohta oli tunnistaa sosio-poliittinen konteksti, missä taideperustainen toiminta tapahtui. Hanke osoitti, miten taiteella on mahdollisuus tuoda esiin ja ehdottaa ratkaisuja yhteiskun-

nallisiin epäkohtiin (Dewhurst, 2014). Erityisesti mikrotason rakenteiden vaikutus taideperustaisessa toiminnassa oli helposti havaittavissa. Opiskelijat toivat esiin, että esimerkiksi kouluympäristön rakenteet ja totutut tavat saattoivat hidastaa taide menetelmien käyttöä. He ehdottivat ratkaisuksi kotoutumista edistävän taidetoiminnan integroimista peruskoulujen opintoihin. Rakenteellisten muutosten kehittäminen yhteistyössä eri instituutioiden välillä on osa kotoutumisen edistämistä.

Julkisen tilan käytön sekä performanssien ja yhteisötaideteosten esittäminen osana hanketta voi nähdä yhteiskunnallisena vaikuttamisena. Hanke toi esille nuorille tärkeitä aiheita taiteen keinoin. Näitä olivat esimerkiksi tulevaisuuden haaveet ja pelot, identiteettiin tai ihmissuhteisiin liittyvät kysymykset sekä yleisesti maahanmuuttoon liittyvät teemat. Ulkopuoliset ihmiset osoittivat kiinnostusta ja antoivat positiivista palautetta julkisesta toiminnasta, jossa nuoret maalasivat tai tanssivat esimerkiksi ostoskeskuksessa tai kadulla. Tämä toi erilaisia marginaaleja näkyville positiivisessa valossa, rikastutti kaupunkikulttuuria ja herätti keskustelua. Julkisissa tiloissa tapahtuva toiminta voi pidemmällä tähtäimellä vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja moninaisuuden normalisointiin, mikä lisää kaksisuuntaista kotoutumista. Naisten teatterityöpajassa tehty näytelmä muuttamisesta ja pysymisestä käsitteli identiteettiin ja kotiin, pakkenemiseen ja pelkoon, sekä ennakkoluuloihin ja valtaan liittyviä kysymyksiä. Näytelmää esitettiin satunnaisen yleisön lisäksi kaupungin valtuustolle, minkä toivottiin herättävän ajatuksia päättäjissä liittyen kotoutumis- ja maahanmuuttopolitiikkaan (Pohjola, Laitinen & Seppänen, 2015).

Taideperustaisen toiminnan haasteita kaksisuuntaisen kotoutumisen näkökulmasta

Yhdeksi haasteeksi hankkeessa nousi työpajaprojektien lyhytkestoisuus. Kasvatuksessa yleensä, kuten myös kotoutumisessa, on kyse hitaista prosesseista ja esimerkiksi yhteisöllisen taidekasvatuksen periaatteiden soveltaminen kotoutumisen edistämisessä – erityisesti toiminnallisen, refleksiivis-esteettisen yhteisön rakentamisen tukeminen – osoittautui lyhytkestoisessa toiminnassa haastavaksi (Hiltunen 2009, 255–260). Lisäksi nuorten sitoutuminen taidetoimintaan oli vaih-

televaa: ryhmäytymistä ei aina tapahtunut pidemmällä tähtäimellä, vaikka kohtaamiset olivatkin pääasiassa luottamuksellisia ja keskinäinen yhteys syntyi hetkellisesti.

Yksi suurimpia haasteita nuorten kanssa toimiessa oli yhteisen kielen puuttuminen. Kielen rooli hankkeessa osoittautui kaksisuuntaiseksi: yhtäältä puuttuva yhteinen kieli rajoitti vuorovaikutusta, aiheuttaen ajoittain väärinkäsityksiä ja hankaloittaen yhteistä toimintaa. Toisaalta työpajojen ohjaajat toivat esiin muun muassa liikkeen ja visuaalisen ilmaisun mahdollisuudet kielimuurin ylittämässä ja vuorovaikutuksen syntymisessä. Sanaton viestintä taideperustaisin menetelmin tuotti luovaa vuorovaikutteista ymmärrystä, joka ei aina tarvinnut puhuttua kieltä tuekseen. Kaksisuuntaisen kotoutumisen näkökulmasta olisi kuitenkin ollut hyvä, jos prosessin jossain vaiheessa olisi ollut mahdollista käyttää tulkia syventämään ja vahvistamaan kommunikaatiota. Näin olisi voitu varmistaa se, että osallistujat saavat ilmaista tunteitaan, odotuksiaan ja kysymyksiään hallitsemallaan kielellä. Toisaalta yksi hankkeen tavoitteista oli suomen kielen oppiminen yhteisen tekemisen kautta. Vaikka kommunikaatio ilman kieltä oli välillä hyvinkin rajallista, loi taideperustainen toiminta mahdollisuuden kielen oppimiselle sekä tilaisuuden kehittää keinoja ymmärretyksi tulemiselle sanattomalla viestinnällä.

Yksi hankkeen ydinkysymys oli, miten varmistaa nuorten aito osallisuus ja toimijuus työpajojen suunnittelusta toteutukseen. Osaltaan ajan rajallisuus, eri toimijoiden tavoitteiden kohtamattomuus, sekä jossain määrin myös sosiaaliset hierarkiat, kuten sukupuoli, vähensivät osallisuutta. Näistä rajoitteista käytiin kuitenkin avointa dialogia työryhmissä ja nuorten kanssa prosessien eri vaiheissa. Osallistujalähtöisyyttä pyrittiin varmistamaan luomalla tilaa ja turvallisuuden tunnetta sekä kohtaamalla tasavertaisesti kaikki osallistujat. Myöhemmän arvion kohteeksi jää, jäivätkö nuorten välille syntyneet suhteet työpajojen sisälle vai jatkuvatko ne myös toiminnan jälkeen.

Taidemenetelmien mahdollisuuksia kotoutumisen edistämässä

Yksi hankkeen taiteilijoista arvioi, että parhaimmillaan yhdessä tekeminen taiteen parissa tuotti kollektiivista älykkyyttä ja luovuutta, joka ylittää

yksilöiden potentiaalin. Taidemenetelmien todettiin myös sisältävän ainutlaatuisia mahdollisuuksia kriittisyyteen ja keskusteluun yhteiskunnallisesti aroistakin teemoista, kuten ennakkoluuloista, rasismista ja maahanmuuttajuuteen ja turvapaikanhakijoihin liittyvistä yleisistä asenteista (Huttunen, 2004). Taideperustainen yhteisöllinen toiminta voi purkaa esimerkiksi paljon puhuttuja jakolinjoja liittyen ihmisten asenteisiin maahanmuuttoa kohtaan: yhteisöllisessä toiminnassa on lopulta aina kyse kompromisseista ja toisen huomioonottamisesta. Kompromissien tekeminen ei kuitenkaan tarkoita sosiaalisen oikeudenmukaisuuden periaatteista tinkimistä.

Osassa työpajoista päästiin syvälle tiettyjen teemojen käsittelyssä, liittyen esimerkiksi etiikkaan ja moraaliin tai kulttuuriin kysymyksiin. Toiset työpajat taas rakentuivat konkreettisemmalle yhdessä tekemiselle. Tähän vaikuttivat muun muassa taidemuoto, tila ja asetetut tavoitteet. Lisäksi käsiteltyihin teemoihin vaikuttivat ennustamattomat tekijät, kuten osallistujien persoonalliset ominaisuudet, ryhmäytyminen ja nuorten keskinäinen vuorovaikutus. Taideperustaiset menetelmät loivat kuitenkin mahdollisuuden nuorten tarpeista nousevien teemojen monipuoliseen käsittelyyn.

Taidevaihde-hanke osoitti, että osallistumisen taideperustaiseen toimintaan, joka pohjautuu eettiselle sensitiivisyydelle ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden tavoitteille, on parhaimmillaan voimauttava ja toimijuutta lisäävä kokemus. Se rakentaa esimerkiksi maahanmuuttajataustaisen nuoren toimijuutta niin, että hänen on mahdollista säilyttää oma kulttuuritaustansa ja identiteetinsä sekä samalla kokea olevansa suomalaisen yhteiskunnan täysivaltainen jäsen. Taidemenetelmät loivat perustaa tälle moninaisuutta kunnioitavalle tasapainolle, mikä ehkäisee syrjäytymistä ja lisää työelämämahdollisuuksia. Erään teatterityöpajaan osallistuneen naisen kommentti kuvastaa, miten osallistuminen oli lisännyt hänen rohkeuttaan puhua tuntemattomille ja sitä kautta saada onnistumisen kokemuksia myös työssään: “Ennen en uskaltanut puhua tuntemattomille ja pysyttelin (*asiakaspalvelu-) työssäni takahuoneessa, mutta nyt olen rohkeampi, uskallan olla myös kassalla”. Tämänkaltaiset yksilöiden voimaantumista lisäävät kokemukset luovat pohjaa kaksisuuntaiselle kotoutumiselle.

Kirjallisuus:

- Banks, Sarah (1995). *Ethics and values in social work*. London: Palgrave Macmillan.
- Cemlyn, Sarah & Briskman, Linda (2003). Asylum, children's rights and social work. *Child and Family Social Work* 8, 163–178.
- Dewhurst M (2014). *Social Justice Art. A Framework for Activist Art Pedagogy*. Cambridge: Harvard Education press.
- Dominelli, Lena (2010). *Social Work in a Globalizing World*. Cambridge and Malden: Polity Press.
- Foster, Victoria (2012). The pleasure principle: employing arts-based methods in social work research. *European Journal of Social Work* 15(4): 532–545.
- Hiltunen, Mirja (2009). Yhteisöllinen taidekasvatus. Performatiivisesti pohjoisen sosiokulttuurisissa ympäristöissä. *Acta Universitatis Lapponiensis* 160, Rovaniemi: Laplands University Press.
- Hokkanen, Liisa (2013). Asiakaskansalaisen toimijuus sosiaalisuudessa asiana. Teoksessa Laitinen, Merja & Niskala, Asta (toim.) *Asiakkaat toimijoina sosiaalisuudessa* (s. 55–86). Tampere: Vastapaino.
- Huttunen, Laura (2004). Kasvotun ulkomaalainen ja kokonainen ihminen: marginalisoiva kategorisointi ja maahanmuuttajien vastastrategiat. Teoksessa Jokinen, Arja & Huttunen, Laura & Kulmala, Anna (toim.): *Puhua vastaan ja vaieta. Neuvottelu kulttuurisista marginaaleista* (s. 134–154). Helsinki: Gaudeamus
- Juvonen, Tarja (2015). *Sosiaalisesti kontrolloitu, hauraasti autonominen: nuorten toimijuuden rakentuminen etsivässä työssä*. Helsinki: Julkaisija/Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisotutkimusseura, ISSN 1799-9219; 165.
- Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (2015). *Rakenteellinen sosiaalisuus*. United Press Global.
- Suomen YK-liitto (2018). Sosiaalisen oikeudenmukaisuuden päivä. <http://www.ykliitto.fi/yk70v/yk-paivat/sosiaalisen-oikeudenmukaisuuden-paiva>. Luettu 3.6.18.
- Törrönen, Maritta & Hänninen, Kaija & Jouttimäki, Päivi & Lehto-Lundén, Tiina & Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.) (2016). *Vastavuoroinen sosiaalisuus*. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Törrönen, Maritta (2016). Vastavuoroinen yhteisöllinen luonne. Teoksessa Törrönen, Maritta & Hänninen, Kaija & Jouttimäki, Päivi & Lehto-Lundén, Tiina & Salovaara, Petra & Veistilä, Minna (toim.) *Vastavuoroinen sosiaalisuus* (s. 39–56). Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press.

Enni Mikkonen (YTT) on tutkijatohtori sosiaalisuuden oppiaineessa Lapin yliopistossa. Hän on tutkinut hankkeessa sosiaalisuuden ja taideperustaisten menetelmien yhdistämistä tutkimuksessa sekä kotoutumisen ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden edistämistä.